

Το μοντέλο παρέμβασης σε καταστάσεις κρίσης

Όλγα Κατσιάνη, Επίκουρη Καθηγήτρια

Εννοιολογικό περιεχόμενο

Η κρίση ορίζεται ως μια ανατροπή σε μια σταθερή κατάσταση. Το άτομο επιδιώκει να διατηρήσει ισορροπία κατά την πορεία της ζωής του μέσω προσαρμοστικών μηχανισμών & δραστηριοτήτων επίλυσης προβλημάτων. Αυτή η ισορροπία μπορεί να διαταραχθεί από ορισμένα γεγονότα που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια της ζωής του με αποτέλεσμα να περιέλθει σε κατάσταση κρίσης.

- Ανάγκη του ανθρώπου να βρίσκεται σε ομοιοστατική ισορροπία με το εξωτερικό του περιβάλλον.
- Όταν η ισορροπία απειλείται από εσωτερικές εντάσεις (ξαφνικός θάνατος) ή από εξωτερικούς κινδύνους (σεισμός, πόλεμος κ.α.) το άτομο ενεργοποιεί μηχανισμούς άμυνας. Στόχος είναι, η επίλυση της έντονης προβληματικής κατάστασης και η επαναφορά του στην προηγούμενη ισορροπία.
- Οι μηχανισμοί άμυνας δεν επαρκούν σε κατάσταση κρίσης, ούτε οδηγούν στην προηγούμενη ισορροπία.
- Τα άτομα θα πρέπει να επιστρατεύσουν νέους τύπους προσαρμογής για να επανέλθουν σε κατάσταση ισορροπίας.

Τρεις παράγοντες
αλληλοσχετιζόμενοι μεταξύ τους που
προκαλούν την κατάσταση κρίσης:

Το **γεγονός του κινδύνου**
(hazardous event), η **απειλή** στην
ικανοποίηση των αναγκών και η
έλλειψη ικανότητας του ατόμου να
αντιμετωπίσει την κρίση με τους
συνηθισμένους προσαρμοστικούς
μηχανισμούς.

Παράγοντες που
προκαλούν την
κατάσταση κρίσης

(Rapoport, 1970)

Η έννοια της κρίσης διαφοροποιείται από τις έννοιες :

α) **ένταση** (stress)

β) **αναστάτωση**

γ) **πρόβλημα**

Οι συνήθεις εντάσεις τις καθημερινής ζωής δεν οδηγούν σε κρίση. Στην έννοια της έντασης δεν υπάρχει το δυναμικό της αντίδρασης για αλλαγή.

Η αναστάτωση αναφέρεται στον αναμενόμενο τρόπο αντίδρασης του ατόμου σε συνηθισμένες δύσκολες καταστάσεις.

Η έννοια του προβλήματος είναι πολύ ευρύτερη από την έννοια της κρίσης. Η βασική διαφοροποίηση βρίσκεται στη διάρκεια, την ένταση των συναισθηματικών αντιδράσεων και στο δυναμικό του ατόμου.

Τα στάδια της κρίσης

- Ένα γεγονός κινδύνου λειτουργεί ως εκλυτικός παράγοντας. Είναι η αρχική ένταση που νιώθει το άτομο όταν διαταραχθεί η ομοιοστατική ισορροπία του.
- Καθώς η ένταση αυξάνεται, το άτομο συνειδητοποιεί το γεγονός αυτό ως απειλητικό επειδή δεν έχει βρει ακόμη τρόπους επίλυσης της έντασης. Σε αυτό το στάδιο το άτομο επιστρατεύει τους συνηθισμένους τρόπους επίλυσης προβλημάτων αλλά αποτυγχάνει. Αποτέλεσμα της αποτυχίας είναι η συνεχής αύξηση της έντασης και του άγχους.
- Η κρίση προχωρεί στο τρίτο στάδιο καθώς οι προσπάθειες του ατόμου για επίλυση της έντασης αποτυγχάνουν. Τότε το άτομο αντιδρά με αποδιοργάνωση ή έλλειψη ισορροπίας ή με κατάθλιψη. Επιστρατεύονται νέοι προσαρμοστικοί μηχανισμοί (Caplan, 1964).

Τα στάδια της κρίσης

- Αρχικό στάδιο: αύξηση της ψυχικής έντασης που οφείλεται στο γεγονός κινδύνου. Το άτομο αναγκάζεται να χρησιμοποιήσει τους συνηθισμένους μηχανισμούς άμυνας.
- Μέσο στάδιο: οι προσαρμοστικοί μηχανισμοί αποτυγχάνουν, η ένταση αυξάνεται, το άτομο χρησιμοποιεί επείγοντες μηχανισμούς προσαρμογής όπως η άρνηση, η φυγή, η απόσυρση και η αρρώστια. Αυτοί οι μηχανισμοί έχουν ως αποτέλεσμα την πιθανή λύση της κρίσης, ή την άρνησή της ή τον επαναπροσδιορισμό της.
- Τελικό στάδιο: επιτυγχάνεται ένα είδος ισορροπίας (Rapport).

Ερευνητές μελέτησαν την τραυματική εμπειρία αποχωρισμού (γεγονός κινδύνου) των μικρών παιδιών από τη μητέρα τους. Παρατηρήθηκαν οι εξής τρεις φάσεις στην προσαρμογή των παιδιών:

- 1) Διαμαρτυρία.** Το παιδί διαμαρτύρεται έντονα με κλάμα στον αποχωρισμό διατηρώντας έντονα την ελπίδα ότι η μητέρα θα επανέλθει.
- 2) Απελπισία.** Ενώ η μητέρα δεν επανέρχεται, παρατηρείται στο παιδί αυξανόμενη κατάθλιψη ως αποτέλεσμα της διεργασίας του πένθους και θρήνου. Σταδιακή απομόνωση συμπεριφοράς και απραξία.
- 3) Απόσυρση- αποξένωση.** Είναι το τρίτο στάδιο κατά το οποίο το παιδί είναι ήσυχο, δείχνει να έχει προσαρμοστεί. Σε αυτή τη φάση αναπτύσσονται άμυνες, όπως άρνηση επιθυμίας για τη μητέρα, αποξένωση και εχθρότητα προς τους ενήλικες.

Τύποι καταστάσεων κρίσης

Βιολογικά καθορισμένες. Είναι αναπόφευκτες, αποτελούν μέρος του κύκλου ζωής κάθε ανθρώπου, όπως η ήβη ή η εμμηνόπαυση.

Περιβαλλοντικά προσδιορισμένες κρίσης. Είναι λιγότερο αναπόφευκτες αλλά συνήθως αναμενόμενες, όπως η αλλαγή εργασίας, η ανάληψη γονικού ρόλου, η συνταξιοδότησή.

Τα τυχαία, απρόβλεπτα γεγονότα, όπως καταστροφές, σεισμοί.

Τύποι καταστάσεων κρίσης για την οικογένεια

α) Σύμφωνα με την προέλευση της κρίσης

Κρίσεις που προέρχονται από έξω-οικογενειακά γεγονότα (πόλεμος, μετανάστευση κ.α.)

Κρίσεις που προέρχονται από ενδό-οικογενειακά γεγονότα και αναφέρονται σε δυσλειτουργίες στη δυναμική της οικογένειας (διαζύγιο, εξωσυζυγικές σχέσεις, αλκοολισμός, βία κ.α.)

Τύποι καταστάσεων κρίσης για την οικογένεια

β) Σύμφωνα με τις επιπτώσεις στην οικογένεια

Κρίσεις που προέρχονται από διαμελισμό της οικογένειας (θάνατος, εισαγωγή στο νοσοκομείο κ.α)

Κρίσεις που προέρχονται από προσχώρηση νέων μελών στην οικογένεια (ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, εγκατάσταση ηλικιωμένου συγγενή στο σπίτι)

Κρίσεις που έχουν ως αποτέλεσμα την ηθική καταρράκωση της οικογένειας (συζυγική απιστία, παραβατικότητα)

Κρίσεις που έχουν ως αποτέλεσμα την ηθική καταρράκωση της οικογένειας με διαμελισμό ή προσχώρηση μέλους (αυτοκονία, αναπιθύμητη εγκατάσταση πατριού/μητριάς στο σπίτι)

Τύποι καταστάσεων κρίσης για την οικογένεια

γ) Σύμφωνα με το είδος του γεγονότος κινδύνου

Ένα αιφνίδιο γεγονός κινδύνου μπορεί να προκαλέσει ξαφνική αλλαγή στο κοινωνικό επίπεδο της οικογένειας με συνακόλουθη σύγκρουση μεταξύ των μελών στην αντίληψη των ρόλων τους.

Ο απότομος πλουτισμός και η κοινωνική άνοδος της οικογένειας μπορεί να προκαλέσει την αποδιοργάνωσή της, ενώ η απόλυση από την εργασία, η ανεργία και η φτώχεια ίσως να προκαλέσουν αλυσιδωτές διασπαστικές αντιδράσεις στην οικογένεια.

Μοντέλο για παρέμβαση σε κατάσταση κρίσης

Τα 7 στάδια του μοντέλου παρέμβασης στην κρίση (Roberts, 2000).

Άμεση εκτίμηση της κρίσης και του βαθμού επικινδυνότητας στον οποίο βρίσκεται το άτομο.

Διαμόρφωση θετικής επικοινωνίας και επαγγελματικής σχέσης.

Προσδιορισμός των βασικών προβλημάτων.

Ενθάρρυνση έκφρασης συναισθημάτων.

Διερεύνηση και εκτίμηση εναλλακτικών λύσεων.

- 1) Στρεσογόνα γεγονότα: ζήλια, αντιπαλότητα του Πέτρου με τη γυναίκα του λόγω του χαμηλού εκπαιδευτικού & κοινωνικού επιπέδου, κακές ενδοοικογενειακές σχέσεις, ιστορικό κακοποίησης στην οικογένεια του Πέτρου, αρνητική επίδραση των γονιών του.
- 2) Ευάλωτη κατάσταση: Αυτά τα στρεσογόνα γεγονότα και οι εντάσεις διαταράσσουν την όποια «ομοιοστατική» ισορροπία του ζευγαριού δημιουργώντας μια ευάλωτη κατάσταση.
- 3) Εκλυτικός παράγοντας: Ο εκλυτικός παράγοντας για την πρώτη κακοποίηση ήταν το κλάμα του μωρού που ενόχλησε τον πατέρα.
- 4) Κρίση: η πρώτη κακοποίηση.
- 5) Αντίδραση στην κρίση: Η Σεβαστή χρησιμοποίησε δυσπροσάρμοστους μηχανισμούς άμυνας ως αντίδραση στην κακοποίηση. Παρέμεινα στο σπίτι, δεν επεδίωξε αλλαγή. Υπέκυψε, σιώπησε, θυματοποιήθηκε, είχε πιστέψει ότι η ίδια είναι υπεύθυνη για την κακοποίηση. Ο κύκλος της κακοποίησης άρχισε.
- 6) Κύκλος πολλαπλών κρίσεων: επί 9 χρόνια η Σεβαστή βιώνει συνεχείς κύκλους κακοποίησης. Χρησιμοποιεί πάντα δυσπροσάρμοστους μηχανισμούς άμυνας όπως υποχώρηση, παθητικότητα, εκλογίκευση, σωματοποίηση, θυματοποίηση. Αυτοί οι μηχανισμοί αποτυγχάνουν να επιλύσουν τις συνεχιζόμενες κρίσεις.
- 7) Οι δύο τελικοί εκλυτικοί παράγοντες: η προβληματική συμπεριφορά της κόρης της στο σχολείο έχει ως αποτέλεσμα τη συνειδητοποίηση της κατάστασης και της ενεργοποίησής της για αλλαγή. Φεύγει από το σπίτι της με την κόρη της χρησιμοποιώντας αυτή τη φορά νέους προσαρμοστικούς μηχανισμούς. Ο σύζυγος την προλαβαίνει και την κακοποιεί πάλι με αποτέλεσμα η γυναίκα να αποβάλει.

Ι. ΑΡΧΙΚΗ ΦΑΣΗ: ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ
(αυτή είναι η Διεπιστημονική και στην πρώτη συνέντευξη)

Παρεμβάση του κοινωνικού λειτουργού	Εκδήλωση
Α. ΔΡΑΣΗ ΒΕΤΙΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΡΙΣΗΣ	
1. Αρχή με το εδώ και τώρα Επικέντρωση στον εκδήλωτικό παράγοντα το γεγονός που προκάλεσε την κρίση. Π.α. «Τι συνέβη και ηρόδτε εδω; η «Τι σας συνέβη χθες βράδυ; Μπορείτε να μου πείτε».	1. Δίνονται ώθηση και βοήθεια στο άτομο να ερρηγηθεί το στρεσογόνο γεγονός όπως το έζησε και το αισθάνθηκε. Με αυτό του τρόπο η αντιμετώπιση από συνειδητό και μετρημένο, από το γεγονός που μπορεί να ελεγχθεί ή κατεπείρει. Η κύρια πηγή πληροφοριών πρόκειται να είναι το ενήσφερόμενο άτομο .
2. Γρήγορη επικαιμενικών συναισθηματικών αντιδράσεων στο γεγονός. Π.α. «Θα πρέπει να έχετε αισθανθεί πολύ άσχημα με αυτό που έγινε» ή «Με όλα αυτά που έγιναν, φυσικό είναι να είστε ταραγμένος/α».	2. Ο κοινωνικός λειτουργός προκαλεί το άτομο να εκτιμηθεί, να εκδηλώσει συναισθήματα θυμού, θλίψης, λύπης, άγχους, όπως τα έζησε τη στιγμή που συνέβησαν. Γρηγοράει δηλαδή το άτομο στην κατάσταση έντασης που αντιμετωπίζει εξαιτίας του στρεσογόνου γεγονότος. Ο κοινωνικός λειτουργός ενισχύει ποσότητα της προσφορότητας του συναισθήματος, το βαθμό της εντύπησης και του άγχους, την ποιότητα των συναισθημάτων. Ειδικός είναι η εκτόνωση και η σπασμοφόρων συναισθημάτων στην τρέχουσα κατάσταση.
3. Καθώς η συναισθηματική ένταση μελώνται ο κοινωνικός λειτουργός προσαρτάει να επικεντρωθεί το άτομο στο πλάινο της κατάστασης κρίσης. Καθορίζεται αρχικό γεγονός κινδύνου και τις μετέπειτα δυσκολίες που θα εκλεωθήσουν. Π.α. «Φαίνεται ότι μετά το θάνατο του παιδιού σας όλα άρχισαν να καροστευωθούν» ή «Φαίνεται ότι μετά τη γέννηση του τρίτου παιδιού σας η κατάσταση έγινε πολύ δύσκολη στο σπίτι» ή «Έκανα εντύπωση ότι οι σχέσεις σας «ειραιέρωναν στο σπίτι μέσα την οργή σας της πεύρας σας. Μπορείτε να μου πείτε περισσότερα γι' αυτά».	3. Ο κοινωνικός λειτουργός συγκοτρώνει πληροφορίες για τις αποκειμενικές και αντικειμενικές όψεις της συνολικής κατάστασης. Επιδιώκει να κεραινώσει το ενδεικνυμένο πρόβλημα σε σχέση με την υποκειμενική διάθεση που δίνει το άτομο σε αυτό. Ενισχύει το επικυλιμβανύμενο θέμα τα σημεία συνδεσης, προσημακά ή συμβολικά με προηγούμενες κρίσεις. Σε αυτή τη φάση δεν επιχειρείται ερμηνεία ή αντιμετώπιση . Ο κοινωνικός λειτουργός, ενώ, παρατηρεί συνδέσεις συναισθημάτων και πληροφορίες που ίσως συσχετίζονται το τρέχον γεγονός με παλιότερα βιώματα του ατόμου, δεν παρεμβαίνει άμεσα σε αυτές τις πληροφορίες. Αποφύγει επίσης να εμπλακεί με κριτική-παθολογία.
4. Διακρίνεται η φύση και της διάρκειας της ευάλωτης κατάστασης. Ο κοινωνικός λειτουργός εισηγεί αλλαγές στην κωνίση και άτομο να κεραιώσει την κρίση καθώς και παρευόμενες προσπάθειες που για	4. Ο κοινωνικός λειτουργός δίνει έμφαση στις απειθροσεις του συγκεκριμένου ατόμου σε κρίση. Το συναισθημά του κεραιωθείται από γενεσιότητα και επινοητικότητα . Συγκεντρώνει πληροφορίες γύρω από το γε-

Παρεμβάση του κοινωνικού λειτουργού	Σχολιασμός
<p>αναζήτηση βοήθειας. Π.χ. «Φαίνεται ότι στην αρχή ήσαστε πολύ ανόστατωμένοι» ή «Φαίνεται ότι από όλη την οικογένεια εσείς στενακωρηθήκατε περισσότερο. Έτσι είναι;» ή «Φαίνεται ότι εσείς κυρίως σηκώσατε όλο το βάρος στην οικογένεια με την αρρώστια της μητέρας σας...».</p>	<p>γονός της κρίσης, από τα περιστατικά και τους ανθρώπους που επηρέασαν θετικά ή αρνητικά την όλη κατάσταση. Αρχίζει σταδιακά να διαμορφώνει την εκτίμησή του για το γεγονός κινδύνου που πυροδότησε την κρίση και τις αντιδράσεις του ατόμου: άγχος, ενοχές, φόβος, θυμός, κατάθλιψη, απελπισία αλλά και ελπίδα. Εκτιμά την προσφορότητα συναισθήματος του ατόμου και τη ρεαλιστική εκτίμηση της κατάστασης, το κίνητρο του για αλλαγή, την ικανότητα του στο γνωστικό και συναισθηματικό πεδίο, τη λειτουργικότητα της συμπεριφοράς του, την ικανότητα του να εμπλακεί σε ικανοποιητική σχέση, τις άμυνες και τους προηγούμενους προσαρμοστικούς μηχανισμούς επίλυσης κρίσεων. Ο κοινωνικός λειτουργός εκτιμά συνολικά την ικανότητα του ατόμου να ανταπεξέλθει στην κρίση σύμφωνα με τα κριτήρια αξιολόγησης της δύναμης του Εγώ.</p>
<p>5. Εκτίμηση της τωρινής κατάστασης ενεργούς κρίσης. Το άτομο είναι τελείως αποδιοργανωμένο ή η διαλειτουργικότητά του περιορίζεται σε ορισμένες περιοχές; Έχει σταθεροποιηθεί η κατάσταση ή αλλάζει ακόμη; Π.χ. «Το σοκ που περάσατε ήταν δυνατό, πέστε μου πώς αισθάνεστε τώρα;» ή «Τώρα που γύρισε ο άντρας σας, πώς είναι η κατάσταση στα σπίτια».</p>	<p>5. Ο κοινωνικός λειτουργός εκτιμά την ποιότητα των προσαρμοστικών μηχανισμών του ατόμου και των υποστηρικτικών συστημάτων του περιβάλλοντος. Αποφασίζει αν το άτομο ενδείκνυται να αντιμετωπιστεί με τα δυναμικά της κρίσης ή με άλλο παρεμβατικό μοντέλο, π.χ. συμβουλευτική μακρός διάρκειας.</p>

Β. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ – ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΕΧΟΥΣΑΣ ΚΡΙΣΙΜΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

<p>1. Ο κοινωνικός λειτουργός διατυπώνει μια εκτίμηση της τρέχουσας κρίσιμης κατάστασης και του κατεχοχόν πιεστικού προβλήματος εκείνης της στιγμής. Π.χ. «Μου φαίνεται σαν να έχετε φτάσει στα όρια της αντοχής σας και δεν ξέρετε τι να κάνετε τώρα» ή «Βρίσκεστε σε πραγματικό δίλημμα: νομίζω ότι είστε διχασμένοι και δεν μπορείτε να αποφασίσετε εάν θα εγκαταλείψετε το σύζυγό σας ή όχι».</p>	<p>1. Ο κοινωνικός λειτουργός επιχειρεί να επιμερίσει και να ιεραρχήσει τα προβλήματα προκειμένου να αποφασίσει σε ποιο επίπεδο θα κατευθύνει αρχικά την παρέμβασή του: στο γενικό ή το ατομικό, στις υλικές παροχές ή στην ψυχοκοινωνική υποστήριξη. Όταν το άτομο αντιμετωπίζει το πρόβλημα του με δίλημμα, αμηχανία ή αβεβαιότητα ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να εκφράσει λεκτικά αυτή τη συναισθηματική κατάσταση του ατόμου για να προκαλέσει τη συζήτηση στο θέμα αυτό.</p>
<p>2. Ο κοινωνικός λειτουργός ρωτά το άτομο ποιο θεωρεί ότι είναι το πιο πιεστικό του πρόβλημα ή ποιο θέλει να επεξεργαστεί, να «δουλέψει» πρώτα.</p>	<p>2. Τα σημεία 1, 2 και 3 συνδέονται μεταξύ τους. Το άτομο μπορεί να αναφερθεί σε ένα πιεστικό του πρόβλημα ή μπορεί να είναι τόσο αναστατωμένο ώστε να εφεί να αδύνατο να αντιδράσει άμεσα στην υπόδειξη του κοινωνικού λειτουργού για συζήτηση πάνω σε ένα πρόβλημα. Σε αυτή την περίπτωση ο κοινωνικός λει-</p>

Παρεμβάση του κοινωνικού λειτουργού	Σχολιασμός
	<p>τουργός γίνεται περισσότερο κατευθυντικός ή συζητά το θέμα αυτό με κάποιο άλλο σημαντικό για το άτομο πρόσωπο. Συγχρόνως όμως ο επιμερισμός του προβλήματος μπορεί να δώσει δύναμη στο άτομο να επανέλθει αργότερα με συγκεκριμένες απόψεις.</p>
<p>3. Μαζί με το άτομο καθορίζεται ένα πρόβλημα-στόχος στο οποίο επικεντρώνεται η συνέντευξη. Π.χ. «Από τη συζήτηση φάνηκε ότι το πιο πιεστικό σας πρόβλημα είναι η μοναξιά που αισθάνεστε τώρα που έφυγε ο σύζυγος σας» ή «Φαίνεται ότι αυτό που πρέπει να γίνει πρώτα είναι να τακτοποιηθούν τα παιδιά σε συγγενικό σας πρόσωπο για λίγο διάστημα, τώρα που είστε άρρωστη και ο σύζυγός σας έφυγε».</p>	

Γ. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΥ-ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΡΑΣΗ

<p>1. Ο κοινωνικός λειτουργός με το άτομο διαμορφώνουν μια αρχική συμφωνία για κοινή επίλυση του προβλήματος. Καθορίζεται σχέδιο δράσης με συγκεκριμένους στόχους και ρόλους. Π.χ. «Νομίζω ότι το πιο σημαντικό αυτή τη στιγμή είναι να βρεθεί ένα μέρος να μένετε. Εσείς να επικοινωνήσετε με φίλους/ες σας και εγώ θα προσπαθήσω να βρω τιμές ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων» ή (Μετά από πρόσφατο διαπληκτισμό και χωρισμό του ζευγαριού) «Θα μπορούσατε να σκεφτείτε αν υπάρχουν δυνατότητες να ξανασιμίξετε με το σύζυγό σας; Εάν το βλέπετε θετικά μπορείτε να του μιλήσετε και να του πείτε να μου τηλεφωνήσει; Καλό θα ήταν να μιλήσω και με το σύζυγό σας».</p>	<p>1. Στο σημείο αυτό η παρέμβαση εκφράζεται με τη μέθοδο της επικεντρωμένης σε στόχους κοινωνικής εργασίας (βλ. κεφάλαιο Χ). Καθορίζονται από κοινού συγκεκριμένοι στόχοι για το άτομο και τον κοινωνικό λειτουργό. Εάν το άτομο εμφανίζεται αυτή τη στιγμή ακινητοποιημένο για δράση λόγω της κρίσης, ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να πάρει ένα ρόλο περισσότερο ενεργό. Σημαντικό είναι να αντιμετωπιστεί το άτομο ως ώριμος ενήλικος ο οποίος αναμένεται να παίξει ένα ρόλο στη διεκπεραίωση μιας συμφωνίας που τον αφορά.</p>
--	--

II. ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΦΑΣΗ: ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΣΗΝΙΑΣ
(συνήθως διεκπεραιώνεται από την πρώτη μέχρι την τέταρτη συνέντευξη)

Παρεμβάση του κοινωνικού λειτουργού	Σχολιασμός
A. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	
<p>1. Οργάνωση του πληροφοριακού υλικού και συγκέντρωση νέου, ιδιαίτερα γύρω από την τρέχουσα κατάσταση και το πρόσφατο παρελθόν. Ο κοινωνικός λειτουργός προσπαθεί να αποκτήσει συγκεκριμένη και καθαρή εικόνα για το τι έχει συμβεί. Π.χ. «Θέλετε να πείτε ότι μετά το δυστύχημα η παντρεμένη κόρη σας δεν σας επισκέφθηκε;».</p>	<p>1. Η φάση αυτή στοχεύει σε περαιτέρω γνωστική κατανόηση του ατόμου για το πρόβλημά του. Εφόσον παίρνει απόφαση να εμπλακεί στην επίλυση του προβλήματός του, τώρα που έχει εκτονωθεί συναισθηματικά και αρχίζει να έχει κάποια ελπίδα για βοήθεια και στήριξη, αλλάζει αποφασιστικά η αντίδραση του και το επίπεδο συμμετοχής. Συζητά λογικά, γίνεται περισσότερο ακριβής στις πληροφορίες και περισσότερο συνεργάσιμος.</p>
<p>2. Ο κοινωνικός λειτουργός επιλέγει για συζήτηση ορισμένα κεντρικά σημεία όπως συναισθήματα απώλειας ή μείωση αυτοεκτίμησης που αναφέρονται στην παρούσα κατάσταση ή ακόμη και στο παρελθόν, εάν τούτο είναι αποδεκτό από το άτομο. Π.χ. (α) «Είπατε ότι δεν αντέχετε το χωρισμό από το σύζυγό σας γιατί δεν μπορείτε να μείνετε μόνη. Έχετε αισθανθεί έτσι άλλη φορά; Ποτέ; Τι είχε συμβεί τότε;» ή (β) «Τι ακριβώς συμβαίνει; Αυτή τη στιγμή η σύζυγός σας κάνει μια προσπάθεια να σας πλησιάσει και εσείς βάζετε τις φωνές σε μικρό παιδί. Δεν είστε πια παιδί και η σύζυγός σας δεν είναι η μητέρα σας. Μήπως μπλέκετε αυτά τα δύο;».</p>	<p>2. Αυτός ο χειρισμός μπορεί να αποτελεί τον πυρήνα της παρέμβασης. Σε αυτό το σημείο η ανατροφοδότηση του ατόμου μπορεί να χαρακτηρίζεται από έντονο συναισθημα. Επανέρχεται η συναισθηματική φόρτιση που είχε εκφράσει το άτομο στην αρχική φάση. Αυτή τη φορά όμως ο κοινωνικός λειτουργός τη «κρησимаποιεί» προς όφελος του ατόμου. Επικρατεί να συνδέσει εκδηλώσεις συμπεριφοράς με παρελθοντικά βιώματα, να επισημάνει επαναλαμβανόμενα θέματα και να κάνει ερμηνείες. Εάν το συναισθημα είναι πρόσφατο, ο κοινωνικός λειτουργός μοιράζεται με το άτομο την αγανάκτηση, το θυμό και τη θλίψη του. Οι ερμηνείες αναφέρονται σε υλικό σχετικά επιφανειακό και επικεντρώνονται σε πραγματικούς παράγοντες και στη λειτουργικότητα του Εγώ. Μερικές φορές το επίκεντρο των χειρισμών μπορεί να είναι η αλλαγή ρόλων και η επίγνωση από το άτομο αυτής της αλλαγής (πρόδειγμα β). Η επίγνωση αυτή δεν λειτουργεί μόνο στο γνωστικό επίπεδο, αλλά και στο συναισθηματικό. Ενδέχεται να αποτελέσει το έναυσμα για μακρόχρονη συμβουλευτική.</p>
B. ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΑΛΛΑΓΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	
<p>Ο κοινωνικός λειτουργός επιστρέφει στη συμφωνία για αλλαγή. Αναφέρεται στη συμπεριφορά του ατόμου σε παρόμοια γεγονότα στο παρελθόν, στους τρόπους αντιμετώπισης της κρίσης και στα αποτελέσματα. Π.χ. «Βλέπω ότι πάτε και πίνετε κάθε φορά που η γυναίκα</p>	<p>1. Αυτή είναι η βασική περιοχή παρέμβασης για αλλαγή. Ο κοινωνικός λειτουργός βοηθά να συνειδητοποιήσει το άτομο τους τύπους αντίδρασης που το βοήθησαν ή δεν το βοήθησαν στο παρελθόν σε παρόμοιες κρίσεις, τις εναλλακτικές λύσεις, τα αποθέματα που δια-</p>

Παρεμβάση του κοινωνικού λειτουργού	Σχολιασμός
<p>σας φεύγει από το σπίτι. Αυτό βοηθάει σε τίποτα;» ή «Κάθε φορά που η κόρη σας ρωτάει για τον μπαμπά της, εσείς αρχίζετε να κλαίτε. Δεν νομίζετε ότι αυτή η κατάσταση την αναστατώνει;».</p>	<p>θέτει και τους πόρους της κοινότητας, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην παρούσα κατάσταση. Στόχος τους είναι η κινητοποίησή του για αλλαγή. Το υψηλό άγχος του ατόμου μπορεί, σε αυτή τη φάση, να μετατραπεί σε δύναμη για αλλαγή. Ορισμένες φορές όμως μπορεί να το ακινητοποιήσει.</p>
<p>2. Ο κοινωνικός λειτουργός καθορίζει περιοχές δράσης ή άμεσους στόχους που μπορούν να επιτευχθούν ρεαλιστικά σε σύντομο χρονικό διάστημα. Π.χ. «Η προτεραιότητα σας τώρα είναι να επιτύχετε στους διαγωνισμούς».</p>	<p>2. Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να λάβει υπόψη ότι η υλοποίηση των στόχων αφορούν το ίδιο το άτομο, επομένως θα πρέπει οι αποφάσεις να είναι κοινές. Ο κοινωνικός λειτουργός παίρνει ρόλο κατευθυντικό μόνο όταν το άτομο είναι για ένα διάστημα αποδυναμωμένο και ακινητοποιημένο.</p>
<p>3. Ο κοινωνικός λειτουργός επεξεργάζεται με το άτομο ειδικούς στόχους για δράση και αλλαγή. Π.χ. «Εάν θέλετε να βοηθήσετε την κόρη σας που πήρε αποβολή από το σχολείο για δεύτερη φορά, καλό είναι να πάτε να μιλήσετε πρώτα με τον καθηγητή της. Μπορείτε να μου τηλεφωνήσετε για να με ενημερώσετε. Σκέφτομαι να τηλεφωνήσω στην κόρη σας για να τη συναντήσω. Τι γνώμη έχετε;».</p>	<p>3. Ο κοινωνικός λειτουργός αναθέτει στο άτομο την υλοποίηση μικρών προσιτών στόχων για να το βοηθήσει να κινητοποιηθεί. Όταν το άτομο επιτυγχάνει τις μικρές αλλαγές, ενθαρρύνεται για να συνεχίσει τη συνεργασία. Παράλληλα ενθαρρύνεται και υποστηρίζεται σε κάθε νέα του προσπάθεια. Εάν διαφαίνονται εμπόδια ή εάν το άτομο αρνείται να συνεργαστεί για την υλοποίηση των στόχων, τότε ο κοινωνικός λειτουργός συζητά εναλλακτικούς στόχους, περισσότερο προσιτούς στο άτομο. Σε αυτή τη φάση ο κοινωνικός λειτουργός χρησιμοποιεί τη μέθοδο της επικεντρωμένης σε στόχους κοινωνικής εργασίας (βλ. κεφάλαιο X).</p>
<p>4. Ο κοινωνικός λειτουργός απευθύνεται στη γνωστική ικανότητα του ατόμου για να το βοηθήσει να αποφασίσει την πορεία δράσης του. Π.χ. «Σκεφτείτε λίγο τη σχέση σας με τη μνηστή σας. Είναι μια σχέση που πραγματικά θέλετε; Αποφασίστε αν θέλετε να επιστρέψετε. Μετά θα σκεφτούμε τρόπους επανασύνδεσης».</p>	<p>4. Όταν το άτομο επανακτούν την ανεξαρτησία των πράξεών τους μπορεί ο αρχικός προγραμματισμός να τροποποιηθεί και να επιδιώξει το άτομο να ακολουθήσει διαφορετική πορεία. Ο κοινωνικός λειτουργός ενώ αρχικά είναι κατευθυντικός, σταδιακά γίνεται «παθητικός», επιτρέποντας στο άτομο να επανακτήσει αυτονομία δράσης. Στο παράδειγμα αυτό ο κοινωνικός λειτουργός είναι αρχικά κατευθυντικός στην πορεία όμως το άτομο μπορεί να αναλάβει περισσότερες πρωτοβουλίες, να αναδείξει τις δυνάμεις του και να προχωρήσει στις αποφάσεις του.</p>

III. ΤΕΛΙΚΗ ΦΑΣΗ - ΠΕΡΑΤΩΣΗ

(συνήθως συμπληρώνεται την τελευταία ή τις δύο τελευταίες συνεντεύξεις)

Παρεμβάση του κοινωνικού λειτουργού		Σχολιασμός
A. ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΛΗΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ		
1.	Ο κοινωνικός λειτουργός παρακαλουθεί το χρόνο και υπενθυμίζει στο άτομο πόσες συνεντεύξεις μένουν ακόμη σύμφωνα με την αρχική συμφωνία. Π.χ. «Σας υπενθυμίζω ότι σε δύο βδομάδες θα έχουμε την τελευταία μας συνάντηση σύμφωνα με το αρχικό μας σχέδιο».	1. Στην τελευταία φάση ο παράγοντας «χρόνος» έχει ιδιαίτερη σημασία. Τις περισσότερες φορές το άτομο γνωρίζει από τη φάση της συμφωνίας το χρονικό διάστημα συνεργασίας του με τον κοινωνικό λειτουργό.
2.	Εάν δεν έχει γίνει συμφωνία για το χρόνο της λήξης, ο κοινωνικός λειτουργός προτείνει να αραιώσουν τα διαστήματα των συνεντεύξεων σταδιακά μέχρι τη λήξη.	2. Αναμένεται ότι στην τελική φάση το άτομο έχει ξεπεράσει τις τραυματικές επιπτώσεις της κρίσης και είναι περισσότερο αυτονομημένο. Σε αντίθετη περίπτωση θα πρέπει να παρατείνεται η παρακολούθηση ή να παραπέμπεται για μακρόχρονη συμβουλευτική.
3.	Ο κοινωνικός λειτουργός χειρίζεται την αντίσταση του ατόμου για λήξη της συνεργασίας. Π.χ. «Συνεργαστήκαμε για αρκετό διάστημα μαζί. Πλησιάζει όμως ο καιρός να τελειώσουμε τη συνεργασία, εφόσον και εσείς είστε καλύτερα τώρα. Είναι λίγο δύσκολο».	3. Κατά τη διεργασία της περάτωσης παρατηρούνται τρεις τυπικές αντιδράσεις του ατόμου: <ul style="list-style-type: none"> • Επιθυμία διακοπής της συνεργασίας εφόσον έχουν υλοποιηθεί οι στόχοι. • Επιθυμία για εξακολούθηση της συνεργασίας παρά την υλοποίηση των στόχων, ως άμυνα για τη διακοπή της σχέσης. • Αναγκαιότητα για συνέχιση της παρακολούθησης. Κάθε περίπτωση πρέπει να εκτιμηθεί χωριστά. Ένα βασικό κριτήριο εκτίμησης είναι η τρέχουσα λειτουργικότητα του ατόμου.
B. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΕΠΙΤΕΥΧΘΕΙ		
1.	Στην τελευταία ή προτελευταία συνέντευξη ο κοινωνικός λειτουργός συνοψίζει την πρόοδο που έγινε από την πρώτη συνάντηση. Π.χ. «Τώρα που τελειώνουμε ως δούμε τι έγινε από την πρώτη φορά που συναντηθήκαμε. Θυμάστε πώς αισθανάσασταν την πρώτη φορά;».	1. Στην παρέμβαση σε κρίση η αξιολόγηση είναι απαραίτητη και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος σύνδεσης της έναρξης της συνεργασίας με τη λήξη της. Χρησιμεύει ως θετική εμπειρία για το άτομο, εφόσον τονίζονται η επάρκεια και η ικανότητα του να ξεπερνάει την κρίση.
2.	Τελειώνοντας δίνεται ενθάρρυνση στο άτομο για τη θετική του εξέλιξη. Ανάλογα με την έκβαση της περίπτωσης ο κοινωνικός λειτουργός αφήνει ανοικτή την πιθανότητα στο άτομο να επανέλθει αν χρειαστεί. Π.χ. «Τα καταφέρατε πολύ καλά, σταματούμε	2. Αυτό είναι ένα πολύ λεπτό σημείο στο χειρισμό καταστάσεων κρίσης. Ο κοινωνικός λειτουργός αντιμετωπίζει συχνά δύο αντιφατικές καταστάσεις: αφενός μεν δίνει ενθάρρυνση στο άτομο για τη θετική του εξέλιξη και τη δυνατότητα του να αντιμετωπίζει παρόμο-

Παρεμβάση του κοινωνικού λειτουργού		Σχολιασμός	
	εδώ... Εάν χρειαστείτε κάτι, εγώ θα είμαι πάντα εδώ...».		ες κρίσεις στο μέλλον μόνος του, αφετέρου δε αφήνει κάποια περιθώρια επανόδου του σε περίπτωση νέας κρίσης.
3.	Αραιή παρακολούθηση (follow-up) εφόσον κριθεί σκόπιμο.	3.	Υπάρχουν περιπτώσεις για τις οποίες ο κοινωνικός λειτουργός κρίνει ότι θα πρέπει να παρακολουθούνται σε αραιά διαστήματα ή ακόμη να επαναξιολογούνται μετά από ορισμένο χρονικό διάστημα, π.χ. μετά από τρεις ή έξι μήνες, σύμφωνα με την πολιτική της οργάνωσης και το είδος του περιστατικού.

Πηγή: Golan, 1978. Παράφραση-διασκευή: Δημοπούλου-Λαγωνίκα

Η περίπτωση της Σεβαστής⁶

Παρουσιαζόμενο πρόβλημα

Η Σεβαστή είναι 32 και ο Πέτρος 38 ετών. Ζουν σε μια επαρχιακή πόλη κοντά στην Αθήνα, όπου ο Πέτρος είναι οικοδόμος και η Σεβαστή δασκάλα του δημοτικού. Το περιστατικό καταγράφηκε από την κοινωνική υπηρεσία νοσοκομείου της Αθήνας, όπου κατέφυγε η Σεβαστή μετά από επεισόδιο σωματικής κακοποίησης από το σύζυγό της κατά το οποίο απέβαλε.

Ιστορικό προβλήματος – εκλυκτικός παράγοντας

Η πρώτη φορά που όπως χαρακτηριστικά αναφέρει «σήκωσε χέρι πάνω της» ήταν λίγους μήνες μετά τη γέννηση του παιδιού τους. Είχε επιστρέψει στο σπίτι μεθυσμένος και τον ενόχλησε το κλάμα του μωρού. Κατηγόρησε τη γυναίκα του ότι δεν έκανε σωστά τη δουλειά της ως μητέρα και τη χτύπησε δημιουργώντας της μώλωπες σε όλο το σώμα. Την επόμενη μέρα μετανιωμένος, όπως η ίδια λέει, της έφερε λουλούδια και το αγαπημένο της άρωμα. Μεσολάβησε διάστημα ενός μήνα μέχρι να συμβεί το επόμενο επεισόδιο και στο διάστημα αυτό όλα έδειχναν σαν να μην είχε γίνει τίποτα. Από εκεί και έπειτα όμως η Σεβαστή «βίωνε καθημερινά ένα μαρτύριο», όπως χαρακτηρίζει τη ζωή της.

Ενδοοικογενειακές σχέσεις

Το ζευγάρι είναι παντρεμένο 11 χρόνια και έχουν μια κόρη, την Αγγελική 9 ετών. Διαμένουν στο δεύτερο όροφο μιας πολυκατοικίας, ενώ στον πρώτο κατοικεί η οικογένεια του Πέτρου. Από την αρχή του γάμου τους αντιμετώπιζαν προβλήματα σχέσεων. Ο Πέτρος αισθανόταν κατώτερος από τη σύζυγό του διότι ήταν οικοδόμος και δεν είχε σπουδάσει όπως η γυναίκα του.

Το πρώτο περιστατικό κακοποίησης έγινε πριν από 9 χρόνια, λίγους μήνες μετά τη γέννηση της Αγγελικής.

Από τότε η Σεβαστή κακοποιείται κατά διαστήματα μέχρι την παρούσα κατάσταση.

Ο Πέτρος ερχόταν κάθε βράδυ στο σπίτι σε κατάσταση μέθης και είτε γιατί δεν του άρεσε το φαγητό, είτε γιατί δεν του άρεσε το φόρεμα που φορούσε η Σεβαστή γινόταν βίαιος απέναντί της στέλνοντάς την αρκετές φορές στο νοσοκομείο με κατάγματα και σπασμένα πλευρά.

Οι γονείς του Πέτρου, οι οποίοι μένουν στον κάτω όροφο, υποστήριζαν το γιο τους και κατηγορούσαν τη Σεβαστή για τη βίαιη συμπεριφορά του αλλά και για τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η οικογένεια. Από την αρχή της σχέσης τους δεν συμπάθησαν τη Σεβαστή και έδειχναν την αντιπάθειά τους προς αυτήν τονίζοντας στο γιο τους την κακή επίδραση που ασκεί πάνω του. Την ίδια τακτική ακολούθησαν και απέναντι στην Αγγελική προσπαθώντας να την απομακρύνουν από τη μητέρα της. Κοινό μυστικό της οικογένειας ήταν ότι η μητέρα του Πέτρου κακοποιούνταν σωματικά από τον πατέρα του.

Αντιδράσεις της Σεβαστής στις πολλαπλές κρίσεις

Η Σεβαστή αισθανόταν τρόμο σε κάθε κίνηση του Πέτρου και ενοχές πιστεύοντας ότι αυτή έχει την ευθύνη για τη συμπεριφορά του Πέτρου. Άρχισε να προσέχει τις κινήσεις της και τα λόγια της για να μην προκαλέσει το θυμό του. Πολλές φορές χρησιμοποιούσε και το σεξ για να τον ηρεμήσει, ένιωθε ωστόσο σαν να βιάζεται. Είχε αρχίσει να έχει συχνούς πονοκεφάλους και στομαχόπνους και η απόδοσή της στη δουλειά μειωνόταν σταδιακά. Το επάγγελμά της ήταν κάτι που αγαπούσε ιδιαίτερα, ωστόσο αναγκάστηκε να το εγκαταλείψει στην προσπάθειά της να εξελίξει τους λόγους που εκνευριζόταν ο Πέτρος. Σκέφτηκε αρκετές φορές να φύγει γιατί η κατάσταση επιδειωνόταν καθημερινά και άρχισε να ανη-

συχεί για την Αγγελική, η οποία πλέον ήταν 11 ετών και συχνά γινόταν μάρτυρας των επεισοδίων. Κατόπιν όμως το μετάνιωνε γιατί σκεφτόταν ότι δεν έχει κανένα συγγενή για να τη βοηθήσει, στους φίλους της ντρεπόταν να απευθυνθεί γιατί ζούσαν σε μικρή κοινωνία και τέλος ο Πέτρος την απειλούσε ότι αν φύγει θα καταγγείλει ότι είναι ψυχικά διαταραγμένη και θα της πάρει το παιδί.

Αντίδραση της Σεβαστής στην τελευταία κρίση

Η πρώτη φορά που πήρε την απόφαση να φύγει από το σπίτι ήταν όταν έλαβε μια επιστολή από τη δασκάλα του σχολείου. Όταν πήγε της είπαν ότι η Αγγελική είναι συνεχώς αφηρημένη την ώρα του μαθήματος και στο διάλειμμα κάθεται μόνη της σε μια γωνία. Η δασκάλα μάλιστα τόνισε το γεγονός ότι η Αγγελική δεν θέλει να την αγγίζουν. Το επόμενο βήμα της μητέρας ήταν να μαζέψει τα πράγματά της, να πάρει την Αγγελική και να φύγει. Όπως λέει, ξύπνησε ξαφνικά από το λήθαργο

στον οποίο είχε βυθίσει τον εαυτό της καθώς συνειδητοποίησε τις επιπτώσεις που είχε η όλη κατάσταση στην κόρη της και θέλησε να την προφυλάξει. Η προσπάθεια φυγής της όμως απέτυχε γιατί την πρόλαβε ο Πέτρος και τη χτύπησε τόσο άσχημα ώστε κατέληξε με εσωτερική αιμορραγία σε νοσοκομείο της Αθήνας. Στο νοσοκομείο έμαθε ότι ήταν δύο μηνών έγκυος και απέβαλε. Προσέγγισε λοιπόν την κοινωνική υπηρεσία του νοσοκομείου με αίτημα την ψυχολογική υποστήριξη για την αντιμετώπιση της αποβολής. Να σημειωθεί ότι η Αγγελική στο διάστημα της παραμονής της μητέρας της στο νοσοκομείο έμεινε με τον πατέρα της και τους γονείς του, οι οποίοι κίνησαν διαδικασίες για την κηδεμονία του παιδιού. Ο Πέτρος πηγαίνοντας στο νοσοκομείο μαζί της υποστήριξε ότι επρόκειτο για ατύχημα — χαρακτηριστικά είπε ότι η γυναίκα του έπεσε από τη σκάλα του σπιτιού— και ότι η ίδια σκόπευε να τον εγκαταλείψει.

Διαπραγμάτευση των κρίσεων της Σεβαστής σύμφωνα με το μοντέλο των 7 σταδίων παρέμβασης

- 1. Άμεση εκτίμηση κρίσης:** άμεση παρέμβαση της Κ.Λ., παραμονή της γυναίκας για αρκετό καιρό στο νοσοκομείο για να προστατευτεί από το περιβάλλον του συζύγου.
- 2. Διαμόρφωση θετικής επικοινωνίας:** Η Κ.Λ. έδειξε γνήσιο ενδιαφέρον & ενσυναίσθηση στην ανάγκη της Σεβαστής να «θρηνησει» για το παιδί που έχασε. Η αποβολή ήταν ο τελικός εκλυτικός παράγοντας που τη βοήθησε να συνειδητοποιήσει την κατάστασή της. Θρηνώντας για την αποβολή, θρηνούσε ασυνείδητα και για τον εαυτό της.
- 3. Προσδιορισμός βασικών προβλημάτων:** Κατά τον προσδιορισμό των βασικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε η Σεβαστή έγινε μια αναδρομή στο ιστορικό της έγγαμης ζωής τους.
- 4. Ενθάρρυνση έκφρασης συναισθημάτων:** Την ενθάρρυνε να εκφράσει τα συναισθήματά της για τον άντρα της, τα πεθερικά της και την κόρη της.
- 5. Διερεύνηση και εκτίμηση εναλλακτικών λύσεων:** συνειδητοποιεί ότι αυτή ήταν το θύμα της κακοποίησης. Άρχισε να αποθυματοποιείται. Σταδιακά αντιλαμβάνεται τους λόγους που οδήγησαν στην κακοποίησή της καθώς και τους δυσλειτουργικούς μηχανισμούς της. Η διαδικασία αυτή συνοδεύεται από ενδυνάμωση του Εγώ. Αρχίζει να ανασυγκροτεί τις λανθάνουσες δυνάμεις της και να αποκτά αυτοεκτίμηση.

Διαπραγμάτευση των κρίσεων της Σεβαστής σύμφωνα με το μοντέλο των 7 σταδίων παρέμβασης

---

6. **Επιαναφορά γνωστικής λειτουργικότητας με την εφαρμογή ενός σχεδίου δράσης:** η αναγνώριση των παράλογων σκέψεων της θα τη βοηθήσουν στην αναπλαισίωση της συνολικής κατάστασης που αντιμετωπίζει και στην αντικατάστασή τους από νέες λογικές απόψεις και αποφάσεις. Θα δεχθεί την πρόταση της Κ.Λ. να φιλοξενηθεί σε στέγη κακοποιημένων γυναικών και να αρχίσει τις διαδικασίες διαζυγίου διεκδικώντας την κόρη της.

---

7. **Αραιή παρακολούθηση:** Θα παρακολουθείται αραιά, εφόσον σταθεροποιηθεί θετικά η λειτουργικότητά της. Δυνατόν όμως, κατά την εφαρμογή του σχεδίου δράσης, να εκδηλωθούν ενδοψυχικές συγκρούσεις, άκαμπτοι μηχανισμοί άμυνας και αυτοκαταστροφικές τάσεις. Σε αυτή την περίπτωση η παρέμβαση σε κρίση βραχείας διάρκειας δεν είναι αρκετή και η Σεβαστή θα πρέπει να παραπεμφθεί για ψυχοθεραπεία.

Δευτερογενής Παρέμβαση σε κρίση μετά από αυτοκτονία στο σχολικό σύστημα

Η αυτοκτονία δεν αποτελεί μόνο ατομική κρίση αλλά:

- Συστημικό τραυματικό γεγονός
- Συλλογική κρίση
- Αποδιοργάνωση του σχολικού συστήματος
- Γεγονός κινδύνου για ολόκληρη τη σχολική κοινότητα

Η αυτοκτονία ως «γεγονός κινδύνου»

Σύμφωνα με τη θεωρία της κρίσης ένα αιφνίδιο, τραυματικό γεγονός:

- Διαταράσσει την ομοιοστατική ισορροπία
- Υπερβαίνει τους συνήθεις μηχανισμούς προσαρμογής
- Προκαλεί αποδιοργάνωση

Η αυτοκτονία των δύο κοριτσιών αποτελεί εκλυτικό γεγονός κρίσης για τους συμμαθητές – φίλους, τους εκπαιδευτικούς, τις οικογένειες, το ίδιο το σχολείο ως σύστημα.

Η κρίση δεν αφορά μόνο τις δύο μαθήτριες, αλλά όλο το κοινωνικό σύστημα.

Αφορά το ίδιο το σχολείο ως κοινωνικό και ψυχοδυναμικό σύστημα. Το σχολείο δεν είναι απλώς ένα κτήριο ή ένας οργανισμός. Είναι ένα δυναμικό κοινωνικό σύστημα σχέσεων.

Το σχολείο περιλαμβάνει:

- Μαθητές
- Εκπαιδευτικούς
- Οικογένειες
- Κανόνες
- Ρόλους
- Συναισθηματικούς δεσμούς
- Μηχανισμούς σταθερότητας

Όπως κάθε σύστημα επιδιώκει **ομοιοστατική ισορροπία**

Η αυτοκτονία ως διαταραχή της σχολικής ομοιόστασης

Η αυτοκτονία λειτουργεί ως τραυματικό γεγονός κινδύνου το οποίο: διαρρηγνύει την αίσθηση ασφάλειας, αποδιοργανώνει τις σχέσεις, καταρρίπτει τη φαντασίωση ελέγχου.

Μέχρι εκείνη τη στιγμή το σχολείο λειτουργούσε πάνω σε ορισμένες βεβαιότητες: οι μαθητές είναι ασφαλείς, οι ενήλικες προστατεύουν, η σχολική ζωή συνεχίζεται προβλέψιμα, οι κρίσεις είναι διαχειρίσιμες.

Η κρίση είναι συστημική αποδιοργάνωση

Οι συνήθεις σχολικοί μηχανισμοί αποτυγχάνουν.

Μετά το γεγονός:

Οι εκπαιδευτικοί: Δεν ξέρουν τι να πουν, φοβούνται μήπως «κάνουν λάθος», αποφεύγουν τη συζήτηση.

Οι μαθητές: σοκάρονται, αποδιοργανώνονται, αναζητούν εξηγήσεις, φοβούνται.

Οι γονείς: πανικοβάλλονται, επιρρίπτουν ευθύνες, απαιτούν απαντήσεις.

Αποτέλεσμα: οι συνηθισμένοι τρόποι λειτουργίας ΔΕΝ ΕΠΑΡΚΟΥΝ. Αυτό ακριβώς είναι η κατάσταση κρίσης.

Η αυτοκτονία δεν βιώνεται μόνο ατομικά αλλά παράγει:

- Κοινό αίσθημα απώλειας,
- Κοινό φόβο
- Συλλογική ευαλωτότητα

Το τραύμα διαχέεται:

- Στις τάξεις
- Στις παρέες
- Στους εκπαιδευτικούς
- Στα social media
- Στην τοπική κοινότητα

Η έννοια της «συναισθηματικής μετάδοσης»

Σε κλειστά κοινωνικά συστήματα όπως το σχολείο τα συναισθήματα μεταδίδονται.

Η σχολική κοινότητα χρειάζεται άμεση παρέμβαση κρίσης

Μετά την αυτοκτονία μπορεί να εμφανιστούν:

Πανικός, εξιδανίκευση, φόβος θανάτου, υπαρξιακή ανασφάλεια, αυτοκαταστροφικές φαντασιώσεις

Η κρίση συχνά δεν δημιουργεί πρόβλημα αλλά **αποκαλύπτει ήδη υπάρχουσες ρωγμές.**

π.χ αόρατο bullying, συναισθηματική παραμέληση, έλλειψη υπηρεσιών ψυχικής υγείας, αδύναμες σχέσεις εμπιστοσύνης, ανταγωνιστικό σχολικό κλίμα, κουλτούρα σιωπής.

Η αυτοκτονία μπορεί να είναι ένα σύμπτωμα της ευρύτερης συστημικής δυσλειτουργίας.

Μετά την αυτοκτονία οι συνήθεις σχολικοί μηχανισμοί δεν επαρκούν, το σχολείο δεν μπορεί να λειτουργήσει «κανονικά»

Το σχολείο χρειάζεται:

Νέους μηχανισμούς προσαρμογής

Οργανωμένη παρέμβαση κρίσης

Εξωτερική υποστήριξη

Ρόλος του κοινωνικού λειτουργού

Λειτουργεί:

Συντονιστικά

Υποστηρικτικά

Προληπτικά

Συστημικά

7 στάδια παρέμβασης του Roberts στο σχολείο μετά την αυτοκτονία.

Στάδια παρέμβασης στην κρίση (Roberts, 2000)	Θεωρητική ερμηνεία στο σχολικό πλαίσιο	Παρέμβαση κοινωνικού λειτουργού μετά την αυτοκτονία μαθητριών
1. Άμεση εκτίμηση της κρίσης και του βαθμού επικινδυνότητας	<p>Η αυτοκτονία λειτουργεί ως παράγοντας κινδύνου που διαταράσσει την ομοιοστατική ισορροπία της σχολικής κοινότητας. Το σχολείο εισέρχεται σε κατάσταση συλλογικής κρίσης και αποδιοργάνωσης.</p>	<p>Εντοπισμός μαθητών υψηλού κινδύνου, εκτίμηση κινδύνου μιμητικής αυτοκτονίας, συνεργασία με διεύθυνση, ψυχολόγους και γονείς.</p>
2. Διαμόρφωση θετικής επικοινωνίας και επαγγελματικής σχέσης	<p>Οι μαθητές βιώνουν απώλεια ασφάλειας και εμπιστοσύνης. Το σχολείο χρειάζεται ένα holding environment που να περιέχει το συλλογικό άγχος.</p>	<p>Παρουσία του κοινωνικού λειτουργού στον σχολικό χώρο, δημιουργία κλίματος ασφάλειας, ενεργητική ακρόαση και ενσυναίσθηση.</p>

3. Προσδιορισμός των βασικών προβλημάτων	Η κρίση αποκαλύπτει λανθάνουσες δυσλειτουργίες του σχολικού και κοινωνικού συστήματος.	Διερεύνηση bullying, κοινωνικής απομόνωσης, οικογενειακών δυσκολιών και άλλων παραγόντων κινδύνου.
4. Ενθάρρυνση έκφρασης συναισθημάτων	Η καταστολή συναισθημάτων ενισχύει το τραύμα και την αποδιοργάνωση.	Ομάδες συζήτησης, υποστήριξη μαθητών και εκπαιδευτικών στην έκφραση πένθους, φόβου και θυμού.

5. Διερεύνηση και εκτίμηση εναλλακτικών λύσεων	Οι παλιοί μηχανισμοί προσαρμογής έχουν αποτύχει και απαιτούνται νέοι τρόποι υποστήριξης.	Δημιουργία δικτύου υποστήριξης, παραπομπές σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας και συνεργασία με οικογένειες.
6. Εφαρμογή σχεδίου δράσης και αποκατάσταση λειτουργικότητας	Η παρέμβαση στοχεύει στην επαναφορά της λειτουργικότητας και της αίσθησης ελέγχου στο σχολικό σύστημα.	Δημιουργία πρωτοκόλλου διαχείρισης κρίσης, ενίσχυση ψυχικής ανθεκτικότητας και καθημερινή παρακολούθηση.
7. Παρακολούθηση και επαναξιολόγηση	Η κρίση μπορεί να επανενεργοποιηθεί σε επετείους ή νέες απώλειες.	Follow-up με μαθητές και οικογένειες, συνεχής υποστήριξη και αξιολόγηση των παρεμβάσεων.

Η παρέμβαση
στην κρίση έχει:

Άμεση στόχευση
στη
λειτουργικότητα

Βραχεία
διάρκεια

Ενεργητικό
χαρακτήρα

Ο κοινωνικός λειτουργός στο
σχολείο:

Σταθεροποιεί

Αξιολογεί

Ενεργοποιεί δίκτυα

Προστατεύει